

אלכסנדר פושקין

על שפת השיר

בספרות שהבשילה, ישנו רגע שבו רוח-האדם המואסת ביצירות-האמנות החד-גוניות והמוגבלות על-ידי לשון מליצית ומיוחסת, פונה אל אופני-ביטוי עממיים ורעננים ואל שפה פשוטה שעד לאותו רגע נדמתה משוקצת. ובכן, כפי שבצרפת התפעלו עד לא מכבר אנשים נונשלנטיים ומסוגננים מן המוזה של ז'אן ז'וזף ואדה¹, כך גם כיום הולכת ותופחת עדת חסידיהם של קולרידג' וורדסוורת'. אולם לואדה מעולם לא היה דמיון או רגש פואטי. יצירותיו המבדחות חדורות בעליצות ריקנית המבוטאת בשפת-שוק ההולמת רוכלות וסבלים. יצירותיהם של המשוררים האנגלים לעומת-זאת, מלאות ברגשות עמוקים וברעיונות פואטיים המבוטאים בשפתם הנאצלת של פשוטי-העם ההגונים. תודה לאל, עבורנו הרגע הזה עדיין לא הגיע. "שפת האלים" כביכול עדיין כה טרייה בראשינו, עד כי כל מאן דהו המסוגל לחבר תריסר שורות יאמביות מחורזות, מכונה בפניו משורר. אצלנו, לא רק שטרם הגיעו לכלל החלטה לקרב את הפשטות המהוגנת אל השפה השירית, אלא אף את הפרוזה משתדלים לעשות למצועצעת, ואילו השירה המשוחררת מן הקישוטים הפואטיים המקובלים, עדיין אינה מובנת לנו.

ניסיונותיהם של ז'וקובסקי וקטנין² לא היו בלתי-מוצלחים כשלעצמם, כי אם ביחס לתגובה אותה הם עוררו. מעטים היו אלה אשר הצליחו לפענח

¹ ז'אן ז'וזף ואדה (1720-1757, Vadé). פזמונאי ומחזאי צרפתי, בין הראשונים להחדיר את שפת הרחוב לספרות הצרפתית.

² וסילי אנדרייביץ' ז'וקובסקי (1783-1852), משורר רוסי, נחשב לאבי הסגנון הרומנטי בשירה רוסית; פאבל אלכסנדרוביץ' קטנין (1792-1853), משורר, מחזאי ומבקר ספרות רוסי, מאבות הרומנטיקה בספרות הרוסית.

את ניסיונותיו של הבל³, ומעטים אף יותר את עוצמתה ומקוריותה של 'הרוצח', בלאדה, מאת קטנין, שעשויה להשתוות ליצירותיהם המעולות ביותר של בירגר וסאותי⁴. כך, פנייתו של הרוצח אל הירח, העד היחיד למעשה-הנבלה: "הבט, הבט קירח", פסוק שירי השופע עוצמה טראגית מקורית, נראה מגוחך בעיניהן של בריות קלות-דעת; בריות שלא השכילו להבין כי לעיתים מובעת האימה באמצעות הצחוק. סצנת רוח-הרפאים ב'המלט' כתובה כולה בשפה מבודחת, נמוכה אפילו, אך השערות עדיין סומרות שעה שהמלט משמיע את הלצותיו.

1828

(מרוסית: טינו מושקוביץ)

³ יוהאן פטר הבל (Hebel, 1760-1826), סופר גרמני, יליד באזל, משורר ותיאולוג. ידוע בעיקר בשל סיפוריו הקצרים וסיפוריו התנ"כיים שזכו לשבחים של גיתא, טולסטוי ורבים אחרים.

⁴ גוטפריד אוגוסט בירגר (Buerger, 1747-1794), משורר גרמני, היה פופלארי בשעתו בעיקר בשל הבלדות שחיבר. גרסתו ל'הרפתקאות הברון מינכהאוזן' תורגמה לעברית בידי ישראל זמורה ב-1964; רוברט סאותי (Southey, 1774-1843), משורר אנגלי מן האסכולה הרומנטית, היה הראשון להעלות על הכתב את סיפור הילדים הנודע 'זהבה ושלושת הדובים'.